

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΑΙΝΙΓΜΑΤΙΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ*

α'

Παραπλήσιος μῦθος μετὰ διαφορουμένου διαλόγου, ἔχοντος παρὰ προσδοκίαν σεμνήν ἔννοιαν, φέρεται καὶ παρὰ τοῖς Ἰταλοῖς (Βερώνης).
Νέος τις ἐρωτᾷ τὴν ἐρωμένην του:

—Sio contenta¹ che meta el me rosseto²
nel vostro peloseto³?

—No, che gh' è stà dentro ed drito e el storto⁴
e no'l gh' à petà gnanca un peletto⁵

ἀποκρίνεται αὕτη (Archivio per lo stud. delle tradiz. popol., 1899, τ. 18, σ. 368).

Ἐν παλαιῷ γερμανικῷ αἰνίγματι τοῦ 19 αἰῶνος ἔχομεν ἐπίσης ὅμοιον διαφοροῦμενον διάλογον κόρης καθημένης εἰς κῆπον καὶ νέου διαρχομένου ἐκεῖθεν: «Liebe junkfrau lasst mir mein lankhals in euren rauchars» (καλό μου κορίτσι, ἄφησέ μου τὸ μακρολαίμη μου στὸ μαλλιαρό σου), ἐννοῶν τὸ ἄλογό του καὶ τὸ λιβάδι της. Ἡ κόρη δὲ ἀποκρίνεται: «Ich bescharn erst nechten» (τὸ ἐκούρεψα ἀπὸ χθές), ἐννοοῦσα ὅτι ἐθέρισε τὸ λιβάδι. Ὁ R. Köhler (Kleine Schriften, τ. III, σ. 516) ὑπομνηματίζων τὸ αἰνίγμα τοῦτο, ἀναφέρει καὶ ἕτερον ὁμοιότατον παλαιὸν γερμανικόν, καθὼς καὶ παλαιὰ καὶ νεώτερα γερμανικὰ αἰνίγματα, καὶ ἓν γαλλικόν, ὑπαινισσόμενα τὸ λιβάδιον καὶ βάσιν ἔχοντα τὴν ὁμοιότητα τῶν εἰκόνων τῆς κουρᾶς καὶ τοῦ θερισμοῦ. Καὶ ὁ τοῦ Köhler ἐκδότης J. Bolte προσθέτει εἰς ταῦτα καὶ ἕτερα τρία τοιαῦτα γερμανικὰ νεώτερα αἰνίγματα.

β'

Πλὴν τῆς μνημονευομένης ὑπὸ τοῦ ἐκδότου παραλλαγῆς, ἦν ἐκ χειρογράφου ἱατροσοφίου τοῦ 19 αἰῶνος τελευτῶντος ἐδημοσίευσεν τῷ 1874 ἐν ΚΠ.,

* Ἐδημοσιεύθη εἰς περ. Λαογραφία 2(1910-11), σ. 371-384.

1. Siete contenta= ἐπιτρέπετε;

2. Τὸ κοκκινάδι μου= τὸν ἵππον μου.

3. Στὸ μαλλιαρό σας= στὸ λιβάδι σας.

4. Ὁ ἴσιος κι ὁ στραβός= ὁ θεριστὴς μὲ τὸ δρεπάνι του.

5. Δὲν ἄφησε οὐτε τριχοῦλα= τὸ ἐθέρισε ὅλο.

έτέρα ἐκ Νισύρου μετὰ τοῦ σχετικοῦ μύθου ἐδημοσιεύθη ἐν Ζ.Α., σ. 418. Ἐν ταύτῃ οἱ λόγοι τοῦ παλινοστοῦντος οὐδένα διατηροῦσιν ἀρχαῖκόν τύπον: *Νὰ πῆς τοῦ κύρη σου, πῶς εἶσαι ἀδερφός μου ἀπὸ ἑναν κύρη καὶ παιδὶ τῆς γυναικός μου· ἄμε πές το τοῦ κύρη μας, πῶς τὸν χαιρετᾷ ὁ γιός τους, ὁ ἀντρας τῆς γυναικός του.* Ἐμφαίνουσι δ' οἱ ἀρχαῖκοι τύποι σαφῶς τὴν προέλευσιν τοῦ αἰνιγματος, παρειαχθέντος εἰς τὸν λαὸν πρὸ πολλοῦ χρόνου διὰ τῆς γραπτῆς παραδόσεως, ὅπερ ἐπίσης παρατηρεῖται ὅτι συνέβη καὶ εἰς τὰ πλεῖστα τῶν φερομένων παρὰ τῷ λαῷ βυζαντινῶν αἰνιγμάτων καὶ τινων τῶν δημωδῶν θρησκευτικῶν ᾠσμάτων.

Παραπλήσιον τὴν διατύπωσιν πρὸς τὸ ἑλληνικὸν εἶναι καὶ ἑβραϊκὸν αἰνιγμα ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν ταλμουδικῶν παραδόσεων ἀναφερομένων εἰς τὸν Σολομῶντα (Folk-lore, τ. I, σ. 354, 2).

Ὁ ἐπεξηγῶν τὸ αἰνιγμα μῦθος ὑποδεικνύει ὅποσον εἶναι εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ξένη καὶ ἀνήκουστος ἡ ἐρωτικὴ σχέσις τοῦ πενθεροῦ πρὸς τὴν νύμφην του, ἡ τοσοῦτον συνήθης παρὰ τῷ ρωσικῷ ὄχλῳ καὶ σχεδὸν ὡς κοινωνικὸς θεσμὸς θεωρουμένη, ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *snocatsetvo*. (Βλ. O. Schraeder, *Die Schwiegermutter und der Hagestolz*, Braunsch. 1904, σ. 23 κέ).

Κατὰ παραλλαγήν ἀθηναϊκὴν τοῦ μύθου τούτου (Ἐβδομάς, 1884 Α', σ. 24) ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ἀντὶ τοῦ Σολομῶντος τῆς κυθηραϊκῆς συνεβούλευσε τὸν ζητήσαντα παρ' αὐτοῦ γνώμην τίνα γυναῖκα νὰ ἐκλέξῃ ἐκ τριῶν προτεινομένων εἰς αὐτόν, μιᾶς πλουσίας, ἑτέρας γραμματισμένης καὶ τρίτης πτωχῆς. Παίζων ἀμάδες, διότι ἦτο παιδίον, ἐφάνη ἀπροσεκτῶν εἰς τὴν ἐρώτησιν καὶ ἀπησχολημένος καθ' ὀλοκληρίαν εἰς τὴν παιδιάν. Ἐλεγε δέ: *Σήκω σὺ νὰ κάτσω γώ, σῶπα σὺ νὰ πῶ ἐγώ, ὄρσε, ἀφέντη.* Ματαίως ἐκεῖνος ἀναμείνας τὴν ἀπόκρισιν, ἀπῆλθεν ἄθυμος, ἀλλ' ὁ φίλος, ὅστις τὸν παρέπεμψεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, τῷ ἐξήγησεν ὅτι ἡ συμβουλὴ τοῦ σοφοῦ παιδίου ἦτο νὰ νυμφευθῇ τὴν πτωχήν, διότι ἐκάστη τῶν τριῶν φράσεων, ἃς ἤκουσεν, ἐδήλου τίς θὰ εἶναι ἡ θέσις αὐτοῦ ἐν τῷ οἴκῳ, ὅταν θὰ νυμφευθῇ μίαν τῶν τριῶν. Ἡ μὲν πρώτη δὲν θὰ τοῦ ἐπιτρέπῃ νὰ πράττῃ τίποτε, ἀξιούσα νὰ διοικῇ αὐτὴ τὸν οἶκον, ἡ δευτέρα ὡς λογία δὲν θὰ τὸν ἀφήνῃ νὰ ὀμιλῇ, ὑποτιμῶσα τοὺς λόγους του, ἀλλ' ἡ τρίτη θὰ ὑπακούῃ αὐτὸν προθύμως.

Ὅμοία ἀραβικὴ διήγησις φέρεται περὶ Σολομῶντος, ὅστις παιδίον ἐπίσης καὶ ἱππεύων καλάμιον μετ' ἄλλων ὀμηλίκων ἔδωκε τὴν ὀρθὴν περὶ γάμου συμβουλήν⁶. Κατὰ σερβικὴν δὲ διήγησιν, ὁ Σολομῶν ἐπίσης, παιδίον ἱππεῦον ράβδον, συνεβούλευσε δι' αἰνιγματωδῶν λόγων τὸν ἐρωτῶντα, νὰ ἐκλέξῃ γυναῖκα ἐκ τῶν προτεινομένων αὐτῷ παρθένου, χήρας καὶ ζωντοχήρας τὴν παρθένον⁷. Ἐν σικελικῷ δὲ μύθῳ, ὁ Σολομῶν παραπέμπει τὸν ἐρωτήσαντα αὐ-

6. El Ibchichi, Mostat'ref παρὰ R. Basset ἐν Rev. trad. popul., τ. XIII, σ. 599.

7. Vuk Karadschitsch, Volksmärchen d. Serben, ἀρ. 41 παρὰ Wesselofsky ἐν Mélusine, τ. IV, στ. 270.

τὸν περὶ γάμου εἰς τὴν σοφωτέραν ἀδελφὴν τοῦ Sapienza, καὶ τὴν αἰνιγματώδη ἀπόκρισιν ταύτης τῷ ἐξηγεῖ⁸.

Ἡ ἀρχὴ τῶν διηγήσεων τούτων ἀνάγεται πιθανώτατα εἰς τὴν ἐλληνικὴν περὶ Πιττακοῦ, ἧς ἡ πρώτη μνεῖα εὐρίσκεται παρὰ τῷ ποιητῇ Καλλιμάχῳ⁹. Εἰς τὸν ἐρωτήσαντα ποτέραν νύμφην νὰ ἐκλέξῃ, τὴν πλουσιωτέραν καὶ εὐγενεστέραν αὐτοῦ ἢ τὴν ἴσῃν αὐτῷ τὸν πλοῦτον καὶ τὸ γένος, ὁ σοφὸς ἔδειξε παιδιὰ παίζοντα ἐν τῇ ὁδῷ, εἰπὼν εἰς αὐτὸν ἐκ τούτων νὰ ὀδηγηθῇ. Ὁ δὲ πλησιάσας τοὺς παῖδας καὶ ἀκούσας αὐτοὺς παρακελευομένους ἀλλήλους κατὰ τὴν παιδιὰν «τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα», ἔλαβε γυναῖκα τὴν ὀλιγωτέραν προῖκα ἔχουσαν καὶ ὑποδεεστέραν τὸ γένος. Ἐν τῇ διηγῇ ταύτῃ ἀνευρίσκομεν τὰ κυριώτατα στοιχεῖα τῆς δημώδους· τὴν περὶ τοῦ ἀρμόζοντος γάμου ὑπὸ παίδων διδομένην συμβουλὴν καὶ τὴν διατύπωσιν ταύτης κατὰ τὸν προσήκοντα εἰς παιδιὰ τρόπον, διὰ παιδιᾶς. Εἰς τὸν Πιττακὸν ὁ λαὸς ὑποκατέστησε τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν γνωστότατον διὰ μυθικῆς αἰγλῆς περιβεβλημένον ἥρωα, συν-εχώνευσεν δ' ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ τὸν ὀδηγήσαντα σοφὸν καὶ τὰ ἀσυνειδήτως συμβουλευσάντα παιδιὰ· εἰς τοῦτο δ' ἐν μέρει συνετέλεσε καὶ ἡ λαϊκὴ ὁρμὴ πρὸς ἀπόδοσιν πρωΐμου ἀναπτύξεως τῶν σωματικῶν καὶ τῶν ψυχικῶν ἀρετῶν εἰς τοὺς ἥρωας, ἡτις ὁρμὴ ἀπανταχοῦ μὲν, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν εἰς τοὺς Ἰνδικοὺς μύθους παρατηρεῖται¹⁰. Ἡ ἀντικατάστασις δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος καὶ εἰς τὸν μῦθον τοῦτον ὡς καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους ἔκινε διὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Ἀράβων, ἐξ ὧν διεδόθησαν ὑπὸ τὴν νέαν μορφήν οἱ μὲν ἀμέσως, οἱ δὲ διὰ τῶν Ἑλλήνων τῶν μεσῶν χρόνων καὶ εἰς ἄλλους λαοὺς εὐρωπαϊκοὺς¹¹.

δ'

Τοῦ προκειμένου μύθου βυζαντινὴν παραλλαγὴν ἐξέδωκεν ὁ Boissonade (Τζέτζης. Ψελλός. Lutet. 1851, σ. 340) ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 2991 Α κώδικος τῆς Ἑθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων. Τοῦ μύθου προτάσσεται τὸ αἶνιγμα:

Ὁ ποτέ μου πατήρ, ἄρτι μου παῖς, ἂν ἢ καλὴ μου τύχη, πάλιν πατήρ μου· εἰ δὲ κακὴ μου τύχη, ἄρτι μου παῖς. Δότε μοι τὸν υἱόν μου, τὸν ἄνδρα τῆς μητρός μου.

8. Pitre, Fiabe e leggende popolari siciliane, ἀρ. 20 παρὰ Wesselofsky, ἐνθ' ἀν.

9. Καλλιμάχ., ἐπιγρ. 1 παρὰ Διογένη. Λαερ. Α 79=Ἀνθολ. Παλατ. Ζ' 89. Πρβλ. Πλουτάρχ., Π. παῖδ. ἀγωγ., σ. 13f.

10. Salzberg, Die Salomo-Sage in der semitischen Literatur, Berl. 1907, σ. 63. Ὑπάρχουσι δ' ὁμοίως καὶ πολλοὶ μῦθοι, καθ' οὓς παιδιὰ παρίστανται μείζονα εὐθυκρισίαν ἔχοντα τῶν ἀνδρῶν ἢ ἐξευρίσκοντα ἀπροσδοκίτους λύσεις τῶν δυσχερειῶν, ὡς οἱ ἐν τῷ Συντίπῳ, σ. 115 κέ Boiss. (σ. 92-99 Eberh.). Chauvin, Bibliographie des ouvrages arabes, 1904, τ. VIII, σ. 62.63-64.

11. Salzberg, ἐνθ' ἀν., σ. 3. 4.

Κατὰ δὲ τὸν μῦθον, ἡ θυγάτηρ ὑποδίκου, εἰς ὃν ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ μὴ δίδωσι τροφήν, ἐρχομένη εἰς τὴν φυλακὴν ἔτρεφε τὸν πατέρα ἀπὸ τῶν οἰκείων μαζῶν μέχρι τῆς ἀποφάσεως. Τότε προέτεινεν ἐκείνη τὸ αἰνίγμα καὶ ἀφοῦ οὔτε οἱ γραμματικοὶ οὔτε οἱ φιλόσοφοι ἠδυνήθησαν νὰ τὸ λύσωσι, προσέταξεν ὁ βασιλεὺς τὴν γυναῖκα νὰ τὸ εἴπη, εἰποῦσα δὲ ἠλευθέρωσε τὸν πατέρα τῆς ἐκ τῆς φυλακῆς.

Ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος φέρονται παραλλαγαὶ τοῦ αἰνίγματος, αἱ μὲν μετὰ πλήρους τῆς συναφοῦς διηγήσεως, ἄλλαι δὲ μετὰ συνόψεως μόνον ταύτης.

Ἀνέκδοτος παραλλαγή τοῦ αἰνίγματος ἐκ Πάρου (ἀνακοινωθεῖσά μοι ὑπὸ τοῦ ἀποθανόντος δημοδιδασκάλου Π. Σαρρῆ) ἔχει ὡς ἑξῆς:

Βασιλεῦ, ὁ ἐπὶ τοῦ ἀγεννήτου καθήμενος
καὶ ἐπὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἀναπαυόμενος,
ἢ λύσον μου τὸν λόγον,
ἢ δώσε μοι τὸν υἱόν μου,
τὸν ἄνδρα τῆς μητρὸς μου.
Ἄν, βασιλεῦ, τὸν δώσης,
θὰ εἶν' μόνον πατήρ μου.
Ἄν τὸν κρατῆς ἀκόμη,
θὰ γῆνὴ πάλι υἱός μου.

Ἐν τῇ πελοποννησιακῇ παραλλαγῇ τοῦ παραμυθίου, ἣν ἐδημοσίευσεν ἡ ΝΑ., σ. 40-43 (μετάφρασις τούτου γαλλ. παρὰ Legend, Contes populaires grecques, σ. 47 κέ, γερμανικὴ ἐν N. Jahrb. f. d. klass. Altertum 1904, σ. 292-293) ἡ συντηρήσασα ἐν τῇ ζωῇ τὸν πατέρα τῆς, ἀδελφὸν τοῦ φυλακίσαντος αὐτὸν βασιλέως, εἶναι παρθένος, τὸ δὲ προτεινόμενον αἰνίγμα ὑπαινίσσεται μόνον τὴν γέννησιν τοῦ ἵππου τοῦ βασιλέως, ὃν αὐτὴ τῷ ἐδώρησεν:

Σ' ἀγέννητο κι ἂν κάθῃσαι στὴ μάννα του κοιμᾶσαι.

Ἡ δὲ συμπλήρωσις αὐτοῦ φέρεται ἐν τῇ ἀποκρίσει τῆς κόρης εἰς τὸν βασιλέα ζητοῦντα τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος: Θὰ στόνε λύσω, βασιλιᾶ μου, τὸ λόγο, ἅμα μοῦ δώσης τὸ παιδί μου, τὸ παιδί τῆς μάννας μου· κι ἅμα μοῦ τὸ δώσης θὰ γενῇ πατέρας μου, ἅμα δὲν τὸ δώσης πάλε παιδί μου θὰ εἶναι. Αὐτόθι δὲ ἐδημοσίευσεν καὶ παραλλαγὴν τοῦ αἰνίγματος ἐκ χειρογράφου Ἱατροσοφικοῦ τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος (ἀνήκοντος ὅτε τὸ ἀνέγνωσα εἰς τὸν ἐκ Τρινάσου Πουλικὸν Ν. Πουλικᾶκον), ἐλαχίστας διαφορὰς ἔχουσιν ἀπὸ τῆς πρώτης κυθηραϊκῆς.

Ἐτέρα παραλλαγή τοῦ μύθου καὶ τοῦ αἰνίγματος λεσβιακὴ ἐδημοσιεύθη ἐν ἐπιτόμῳ γαλλικῇ μεταφράσει ἐν G. Georgeakis et L. Pineau, Le Folk-lore de Lesbos, σ. 108-109 (πρβλ. καὶ σ. 105-107). Ἀνέκδοτον δὲ θηραϊκὴν ἀναφέρει ὁ Kretschmer (βλ. κατωτέρω). Παραλλαγὴν δὲ τοῦ αἰνίγματος ἐκ Ξηροχωρίου, ἀνεῦ τοῦ μύθου, περιέλαβεν ὁ κ. Γ. Ρουσιᾶς ἐν συλλογῇ αἰ-

νιγμάτων, ἦν θὰ δημοσιεύσωμεν εἰς προσεχὲς τεύχος. Τὸ αἶνιγμα ἔχει ὥς ἐξῆς:

*Εἰς ἀγεννήτου πόδας ἴστατον ὁ βασιλεύς,
καὶ εἰς τὸ δέρμα τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἐκαθέζετο.
Ἦ διάλυσόν μου τὸ ρῆμα,
ἢ δός μου τὸν υἱόν μου,
τὸν ἄντρα τῆς μητρὸς μου.*

Ὁ μῦθος τῆς θηλαζούσης τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα θυγατρὸς εἶναι παλαιὸς καὶ πολυθρύλητος. Τῷ 1870 δημοσιεύων ἐν ΝΑ. τὴν πελοποννησιακὴν παραλλαγὴν ἐσημείωσα ὅτι μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Πλινίου, τοῦ Βαλερίου Μαξίμου καὶ τοῦ Ὑγίνου (πρόσθετες καὶ τοῦ Φήστου, σ. 209) καὶ ὅτι σώζεται ἀρχαία παράστασις αὐτοῦ ἐν τοιχογραφίᾳ τῆς Πομπηίας. Δευτέρα τοιχογραφία, μικρὸν παραλλάσσουσα τῆς πρώτης εὐρέθη ἐπίσης ἐν Πομπηίᾳ, ἀναφέρεται δὲ καὶ ἄλλη, τρίτη. Πρὸ δέκα δ' ἐτῶν ἀνεκαλύφθη καὶ ἑτέρα ὁμοία τοιχογραφία ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Μ. Λουκρητίου Φρόντωνος ἐν Πομπηίᾳ, ἔχουσα ἐπιγεγραμμένα καὶ τὰ ὀνόματα Pero (Πηρώ) τῆς εὐσεβοῦς θυγατρὸς, καὶ Micon (Μίκων) τοῦ πατρὸς (Notizie d. Scavi 1900, σ. 199. M a u ἐν Römische Mitteil. 1901, σ. 350 κέ). Ἡ αὐτὴ παράστασις ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐν πομπηϊανῷ κεραμικῷ συμπλέγματι (R o h d e n, Die pompejanischen Terracotten, σ. 57 κέ, πίν. 47. Röm. Mitteil., 1898, τ. 13, σ. 20).

Ἐκ τῶν Ρωμαίων συγγραφέων, μάλιστα δ' ἐκ τοῦ Βαλερίου Μαξίμου, παραληφθεῖσα ἐπαναλαμβάνεται συχνάκις ἀπὸ τοῦ II' αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς ἡ διήγησις ὥς θαυμαστὸν παράδειγμα υἱικῆς εὐσεβείας ὑπὸ συγγραφέων τῶν μέσων χρόνων καὶ τῆς ἀναγεννήσεως. Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ζωγράφοι ἀπεικόνισαν τὸ θέμα τῆς θηλαζούσης τὸν πατέρα θυγατρὸς (Rubens, Guido, Honthorst, Bachelier, Parmesan, Fiammingo, Benedetto Crispi, Jos. Lefebvre κλπ.). Εὐνόητον δ' εἶναι ὅτι καὶ ὥς δημώδης ἀνευρίσκεται ὁ μῦθος πολλαχοῦ, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον ἂν ἐκ τῶν συγγραφέων μετεδόθη εἰς τὸν λαόν, ἢ τάνάπαλιν παρὰ τούτου παρέλαβον οἱ συγγραφεῖς.

Περὶ τῆς διαδόσεως τοῦ μύθου καὶ τῶν εἰς αὐτὸν ἀναφερομένων μνημείων ἐπραγματεύθησαν εἰδικῶς ἀπὸ τινων ἐτῶν οἱ ἐξῆς: R. Köhler, Kleine Schriften, hrg. v. J. Bolte, τ. I, σ. 373. G. Knaak ἐν Zeitschrift f. vergl. Literaturgeschichte, v. σειρᾶς, τ. 12, σ. 550 κέ. Ὁ αὐτὸς ἐν Neue Jahrbücher f. das klassische Altertum, 1904, τ. 13, σ. 464. P. Kretschmer, Zur Geschichte von der säugenden Tochter ἐν Zeitschrift f. deutsches Altertum u. d. Litteratur, 1899, τ. 43, σ. 151-157. F. Kuntze, Die Legende von der guten Tochter in Wort u. Bild ἐν Neue Jahrbücher f. d. klass. Altertum, 1904, τ. 13, σ. 280-300. A. M a u, Nochmals Micon u. Pero ἐν Röm. Mitteilungen, 1905, τ. X, σ. 188.

Ἡ πρώτη γνωστὴ διατύπωσις τοῦ μύθου εἶναι ἑλληνικὴ, ἧς φέρονται δύο τύποι, ὁ μὲν παρὰ Βαλερίῳ Μαξίμῳ, Ὑγίνῳ, Φήστῳ καὶ τοῖς μνημείοις τῆς

ἀρχαίας τέχνης περί Μίκωνος καὶ Πηροῦς, ὁ δὲ παρὰ Νό ν ν ω (Διονυσ. ΚΣΤ' 101-142) περί τοῦ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Δηριάδου καθευχθέντος Ἰνδοῦ ἡγεμόνος Τεκτάφου καὶ τῆς γαλουχησάσης αὐτὸν θυγατρὸς Ἑερίης (οὗ ἡ προέλευσις ὡς ἐκ τῶν ἐλληνικῶν ὀνομάτων καὶ ἄλλων τεκμηρίων συνάγεται δὲν εἶναι Ἰνδική). Ἐκ τῆς ἐλληνικῆς πιθανῶς προήλθεν ἡ παρὰ Πλινίῳ, Σολίνῳ (Γ' 124) καὶ Βαλερίῳ Μαξίμῳ ρωμαϊκὴ περί τῆς γαλουχησάσης τὴν ἀνώνυμον μητέρα ἀνωνύμου ἐγγάμου θυγατρὸς· ἡ ρωμαϊκὴ παράδοσις συνέδεε τὸν μῦθον πρὸς τὴν Ἰδρυσιν ἐν Ρώμῃ ναοῦ τῆς Εὐσεβείας (Pietas) κτισθέντος κατὰ ταύτην ἐν τῷ τόπῳ τοῦ δεσμοτηρίου, ἐν ᾧ ἦτο ἐγκαθειργμένη ἡ μήτηρ (Wissowa, Religion u. Kultus der Römer, München 1902, σ. 274-275 καὶ ἐν Roscher, Lex. d. Mythologie, τ. III, σ. 2500-2501).

Ὁ Kretschmer (ἐνθ' ἀν., σ. 157) ἀναφέρει παράλληλον σινικὴν διήγησιν (ἐκ τῆς Zeitschrift f. Ethnologie, 1897, Verhandl., σ. 90) περί γυναικὸς ἐκ στοργῆς διὰ τοῦ γάλακτος αὐτῆς θρεψάσης τὴν προμάμμην τῆς ἥ κατ' ἄλλους τὴν πενθεράν τῆς¹² καθὼς καὶ ὁμοίας παραστάσεις ἐν ἔργοις τῆς Ἰαπωνικῆς τέχνης. Ἀλλ', ὡς εὐλόγως παρατηρεῖ, ἡ συμφωνία τῶν διηγήσεων τούτων πρὸς τὸν περί τῆς Πηροῦς μῦθον δὲν εἶναι τοιαύτη, ὥστε κατ' ἀνάγκην νὰ παραδεχθῶμεν συνάφειαν αὐτῶν, ἥτις θα ἦδυνατο νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τῆς προϋποθέσεως ὁμοίας διαμέσου Ἰνδικῆς διηγήσεως¹³. ἄλλως δέ, προσθῆτει, τοιαύτην κατ' ἐπίφασιν ὁμοιότητα παρουσιάζουσι καὶ μεσαιωνικὰ ψυχρὰ καὶ ἀπειρόκαλλα συναξάρια περί τροφῆς ἀνδρῶν διὰ γάλακτος ἀπὸ τῶν μαστῶν γυναικῶν, ἰδίως τῆς Παναγίας, τὰ ὅποια προδήλως οὐδὲν ἔχουσι τὸ κοινὸν πρὸς τὸν μῦθον τῆς Πηροῦς¹⁴.

Σπουδαιότατον στοιχεῖον, ὅπερ φαίνεται προστεθὲν εἰς τὸν ἀρχαῖον μῦθον ὑπὸ τῆς δημώδους παραδόσεως εἶναι τὸ αἰνίγμα. Ἡ ἐλευθέρωσις τοῦ καταδίκου, ἥτις εἰς τὸν ἀρχαῖον μῦθον παρίσταται ὡς προκληθεῖσα ἐκ τοῦ ἐλέου εἰς τὴν εὐσεβῇ πρᾶξιν τῆς θυγατρὸς, κατὰ τὴν δημώδη παράδοσιν, εἶναι τὸ ἔ-

12. Ὁμοίαν σινικὴν διήγησιν ἔχω σημειώσει ὡς ἀναφερομένην ἐν Chines. Erzählungen von Abel Rémusat, deutsch von* Γ, Lpz. 1877, τ. I, σ. 3-106. Ἀλλὰ μὴ ἔχων νῦν προχείρους οὔτε τὴν γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ Rémusat, οὔτε τὴν ἐκ ταύτης γενομένην γερμανικὴν, ἀδυνατῶ νὰ ἐξακριβώσω ἂν ἡ διήγησις αὕτη εἶναι ἄλλη παρὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Kretschmer μνημονευομένην.

13. Ὁ Kuntze (N. Jahrb. f. d. klass. Altert., 1904, τ. 13, σ. 299-300), ἐπαναλαμβάνων τὰς ὑπὸ τοῦ Kretschmer ἀναφερομένας μαρτυρίας, ἀποκλίνει πρὸς τὴν γνώμην ὅτι τὸ πρῶτον διεπλάσθη ὁ μῦθος ἐν Περσίᾳ, ὅπου τὸ γυναικεῖον γάλα συνηθίζεται νὰ παρέχεται ὡς τονωτικὸν εἰς ἀσθενικοὺς γέροντας. Τὴν γνώμην δ' ὁμοῦς ταύτην ἀναιρεῖ ἡ παρατήρησις τοῦ Ilberg (αὐτ., σ. 300) ὅτι καὶ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἰατροὶ συνίστων τὸ γυναικεῖον γάλα ὡς φάρμακον νόσων τινῶν καὶ δὴ τοῦ γεροντικοῦ μαρασμοῦ, ἐδίδασκον δὲ ὅτι δραστικωτέρα ἦτο ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἂν ἀμέσως ἀπὸ τοῦ γυναικείου τιθοῦ ἐθελάζετο τὸ γάλα.

14. Ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ μύθου φαίνεται ἔχουσα τὴν ἀρχὴν (διὰ μέσου τῶν μεσαιωνικῶν διασκευῶν) καὶ ἱστορικὴ σκωτικὴ παράδοσις, ἣν εὐρίσκομεν ἐν τῇ ὡραίᾳ κόρῃ τοῦ Πέρθ τοῦ Walter Scott: Ὁ ἡγεμὼν Δαυίδ, δούξ τοῦ Rothesay καὶ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ βασιλέως Ροβέρτου τοῦ Γ' τῆς Σκωτίας, φυλακισθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ του δουκὸς τοῦ Albany εἰς φυλακὴν, ἐν ᾗ ἀπέθανεν ὑπὸ λιμοῦ καὶ δίψης, ἐτράφη ἐπὶ τινι καιρὸν διὰ τοῦ γάλακτος γυναικός, ἥτις τὸ μετωχέτευε διὰ σωλῆνος.

παθλον τῆς εὐφυΐας αὐτῆς, προτεινάσης αἶνιγμα, ὅπερ δὲν ἡδυνήθη νὰ λύσῃ ὁ φυλακίσας τὸν πατέρα της. Ἄν τὸ στοιχεῖον τοῦτο ἐνυπῆρχε καὶ εἰς τὸν ἀρχαῖον μῦθον εἶναι ἀμφίβολον.

Ὁ Kretschmer (ἐνθ' ἀν., σ. 454) εὐστόχως παρατήρησεν ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀφηγήσει τοῦ Βαλερίου Μαξίμου ἔχομεν παρομοίωσιν τοῦ διὰ τοῦ γάλακτος τῆς θυγατρὸς τρεφομένου πατρὸς πρὸς υἱόν (velut infantem aluit). Καὶ ἐν τῇ παρομοιώσει ἐνυπάρχει τὸ σπέρμα πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ αἰνίγματος. Ὅπως ἂν ἡ τὸ αἶνιγμα εὐρίσκεται εἰς πάσας τὰς δημώδεις παραλλαγὰς τοῦ μύθου¹⁵. Πάντως δὲν εἶναι ἱκανῶς παλαιόν. Τὸ ἑλληνικὸν εἶναι τῶν βυζαντινῶν χρόνων, ὡς ἄλλως καὶ ἡ μακαρονίζουσα γλῶσσα σαφῶς δεικνύει, τὸ δὲ παλαιότατον γερμανικὸν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος (ἢ τοῦλάχιστον τοῦ 1505, ὅτε τὸ πρῶτον ἐδημοσιεύθη).

Τὸ αἶνιγμα εἰς πάσας τὰς παραλλαγὰς τῶν ἄλλων λαῶν συνίσταται εἰς σκοτεινὴν δῆλωσιν αὐτῆς τῆς πράξεως τῆς προτεινούσης. Εἰς δὲ τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς ἢ μὲν αἰνιγματώδης δῆλωσις τῆς πράξεως εἶναι τὸ δευτερεῦον, τὸ δὲ κύριον αἶνιγμα ἀναφέρεται εἰς ἐξαιρετικὴν καὶ θαυμαστὴν περιπέτειαν, ἣν ἀδύνατον ἦτο νὰ μαντεύσῃ ὁ μὴ γινώσκων ταύτην, εἰς τὴν εὑρεσιν δηλ. Ἰππου ἐξαχθέντος ζωντανοῦ ἐκ τῆς κοιλίας τῆς μητρὸς του διὰ νεκροτομίας. Ὅμοια αἰνίγματα, ἀλλὰ εἰς ἄλλον μῦθον ἐνυφασμένα, εἶναι ἐν τοσκανικόν¹⁶ καὶ ἐν τῇ Βερώνης¹⁷.

Ἐτέρα διαφορὰ τῶν ἑλληνικῶν παραλλαγῶν πρὸς τὰς πλείστας τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν εἶναι, ὅτι ἐν τῇ πελοποννησιακῇ ἢ θηλαζούσα θυγάτηρ εἶναι διὰ τὸ θαυμασιώτερον παρθένα. Τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο ἀνεῖρεν ὁ Kuntze (ἐνθ' ἀν., σ. 293) εἰς μίαν ἰταλικὴν παραλλαγὴν καὶ εἰς μίαν ὀλλανδικήν.

Παραλλαγαὶ τοῦ μύθου τούτου φέρονται καὶ παρὰ τῷ ἡμετέρῳ καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς· τινὰς τούτων ἐσημείωσα ἐν Παροιμ., τ. Δ', σ. 89, λ. γονιὸς 20. Πρόσθετες εἰς ταύτας Barletta, Sermones, Lyon 1516, φ. 160β (Sermo quintae feriae passionis). Ach. Millien, Étrennes nivernaises, 1895, σ. 91-92.

Ἀνέκδοτος παραλλαγή ἐκ Τήνου, ἀνακοινωθείσά μοι τῷ 1888 παρὰ τῆς κ. Ἀναστ. Ι. Κουκουλέ.

15. Kretschmer, αὐτ. Kuntze, αὐτ., σ. 289 κέ. Βλ. προσέτι: K. Simrock, Das deutsche Rätselbuch, 2ας ἐκδ., σ. 98, ἀρ. 446, 447. R. Köhler ἐν Gött. gel. Anzeigen. 1871, σ. 1410.

16. Archivio per lo st. delle trad. popol., τ. I, σ. 187-189. Ὁ μῦθος εἶναι παραλλαγή τοῦ κυθηραϊκοῦ Ζ' σ'. Τὸ δ' αἶνιγμα: Οὐτ' ἐγὼ εἶμαι γεννημένος, οὔτε τᾶλογό μου (nato non sono io/ neppure il cavallo mio). Οἱ ἄλλοι δύο στίχοι αὐτοῦ διαφέρουσι τοῦ ἑλληνικοῦ, ὑπαινισσόμενοι ἄλλην θαυμαστὴν περιπέτειαν τοῦ λέγοντος. (Πρβλ. τὸ λεσβικὸν παρὰ Georgeakis, Folklore de Lesbos, σ. 105-107). Περί ἄλλων αἰνιγμάτων, ὑπαινισσομένων τὰ ἐκ τῆς κοιλίας τῆς μητρὸς τῶν ἐξαχθέντα ἀγέννητα χοιρίδια βλ. R. Köhler, Kl. Schriften, τ. III, σ. 517-518.

17. Αὐτ., 1899, τ. 18, σ. 368-369 (παραλλαγή τοῦ προηγουμένου).

*Κόκκινη κλωστή στριμμένη
στην άνεμη τυλιγμένη,
δός την κλωτσο να γυρίση,
παραμῦθι θ' ἀρχινήση.*

Μιά φορά κ' ἔναν καιρὸ ἕνας βασιλιᾶς ἐπερνοῦσεν ἀπ' τ' Ἀζιγγαναριά, κ' εἶδεν ἕν' Ἀζίγγανο καὶ φουσοῦσε τὰ φτερά τ, κ' ἐπολεμοῦσεν ἀπ' ἐδῶ ἀπ' ἐκεῖ, κ' ἤτρεχεν ὁ ἰδρῶς ἀπὸ πάνω τ σάν νερό. Τ λέει: «ὦρα καλή, μάστορ! — Καλῶς τὸ βασιλιᾶ μ. — Ἀμ' τί πολεμᾶς αὐτοῦ; — Νά, δλεῦω — «Ἐ! κ' εἶς' εὐκαριστ' μένος; — Ἐ! Βασιλιᾶ μ πολυχρονεμένε μου, βγάζω τὸ ψωμάκι μ, πληρώνω χρέος, βάζω κ' εἰς τὸ διάφορ». Ὁ βασιλιᾶς σάν ἤκσεν αὐτὸ τὸ λόγο, τὸν ἡσκέφτηκε καὶ λέει τ Ἀτγγάν: «Θέλω νὰ μ πῆς τί θὰ πῇ αὐτὸς ὁ λόγος». Λέει: «Βασιλέα μ, δλεῦω καὶ βγάζω τὸ ψωμάκι μ, ἔχω δυὸ γέρ γονοί, τς τρέφω κι αὐτοί, αὐτὸ θὰ πῇ πληρώνω χρέος, ἔχω καὶ δυὸ παιδάκια, τὰ στέλνω στὸ σκολειὸ γιὰ νὰ μάθουν γράμματα, γι' αὐτὸ εἶπα βάζω κ' εἰς τὸ διάφορο. — Ἀ! τ λέει ὁ βασιλιᾶς, αὐτὸ τὸ λόγο π μοῦ 'πες, πρόσεξε νὰ μὴ τὸν εἰπῆς σὲ κανένα. Θάρθουνε καὶ θὰ σ τάξουν παραδες, μὰ ἐσύ νὰ μὴ τς τὸν ἐξηγήσ'ς, παρὰ μόνο σάν ἰδῆς ἐμένα». Λέει: «Καλὰ, βασιλέα μ».

Ἦγεν ὁ βασιλιᾶς, ὑπῆγε στὸ παλάτι τ καὶ φωνάζ τὸ πιὸ μεγάλο σοφὸ ποῦ 'χε μέσ' στὸ παλάτι, τ λέει, νὰ μοῦ ἐξηγήσ'ς τί θὰ πῇ ὁ λόγος ἐτοῦτος ποῦ μοῦ 'πεν ὁ τάδε Ἀζίγγανος. Ὁ σοφὸς δὲν ἤξερε νὰ τ πῇ. Τ λέει: «Σοῦ δίνω σαράντα μέρες προθεσμία, κι ἂν δὲ μ τὸν ἐξηγήσ'ς θὰ σοῦ πάρω τὸ κεφάλι σ». Φεύγει ὁ σοφὸς καταστένοχωρημένος καὶ πάει καὶ βρίσκ τὸν Ἀζίγγανο. Τ λέει: «Τί θέλς νὰ σ δώσω νὰ μ ἐξηγήσ'ς τὸ λόγο ποῦ 'πες στὸ βασιλιᾶ;» Ὁ Ἀζίγγανος λέει: «Δὲ μπορῶ νὰ σ τόνε πῶ». Τ λέει: «Νὰ ἑκατὸ γρόσια, νὰ διακόσια, νὰ πεντακόσια, νὰ χίλια, νὰ δέκα χιλιάδες, νὰ εἴκοσι χιλιάδες, νὰ τριάντα χιλιάδες». Ὁ Ἀζίγγανος ἀκούει εἴκοσι χιλιάδες, λέει: «Καλὸ, θὰ σ τόνε πῶ, μὰ θέλω νὰ μ φέρης μονέδα, νὰ χ ἀπάνω τὸ πρόσωπο τ βασιλιᾶ, καὶ σὰ θὰ τὰ μετρήσης, νὰ τὰ βάλης νὰ φαίνεται τὸ πρόσωπο τοῦ βασιλιᾶ». Ἔτσ τοῦ πῆκαν, ἔτσ τοῦ κάμαν, κι ὁ Ἀζίγγανος ἠπῆρε τριάντα χιλιάδες γρόσια καὶ εἶπε τὸ μυστικόν.

Ἠπῆγε κι ὁ σοφὸς καὶ τὸ ἡξήγ'σε τ βασιλιᾶ. «Βρέ, λέει ὁ βασιλέας, ὁ Ἀζίγγανος τ τό 'πε. Ἀηνητῆτε νὰ μ τὸν φέρτε ἐδῶ». Πάνε καὶ λένε τ Ἀζίγγανου πῶς τὸν θέλ' ὁ βασιλέας. Σκώνεται καὶ πάει μπροστὰ στὸ βασιλιᾶ. «Βρέ, τ λέει ὁ βασιλιᾶς, δὲν σοῦ 'πα νὰ μὴ ἐξηγήσ'ς σὲ κανένα τὸ λόγο π μοῦ 'πες, ἂν δὲ δῆς ἐμὲ τὸν ἴδιο; Τώρα γιατί τὸ εἶπες τ σοφοῦ μ; — Βασιλέα μ πολυχρονεμένε μ, ἂμ δὲ τό 'λεγα ἂν δὲ σ ἐβλεπα. — Ἐ! καὶ μ εἶδες; — Ὅχι μιά, ὄχι δυό, ὄχι τρεῖς, ἀλλὰ τριάντα χιλιάδες φορές. Νά, γιὰ διέ!» Κι ἀρχίνεψε νὰ βάζ κατά σειρὰ τ μονέδα ὅπως τ τ μέτρησ ὁ σοφός. Τότε ὁ βασιλιᾶς λέει: «Σὺ 'σαι ἐξυπνος ἄνθρωπος, κι ἄξιος γιὰ νὰ ζήσης. Δῶστε τ ἄλλα τόσα νὰ θρέψ τ φαμιλιά τ καὶ νὰ σπουδάσ τὰ παιδιὰ τ». Κ' ἔξησαν κείνοι καλὰ καὶ μεῖς καλύτερα. Τέλος τ παραμυθιοῦ, μηδ' ἐγὼ μν ἐκεῖ, μηδὲ σεῖς νὰ τὸ πιστέψτε.

ς

Παραλλαγή τοῦ αἰνίγματος ἐκ Πάρου (ἀνακοινωθείσά μοι ὑπὸ Π. Σαρρῆ, ἄνευ τοῦ μύθου ἢ ἄλλης τινὸς ἐρμηνείας):

Ἦ πιττοῦλα μου
σκότωσε τῇ Μοσχοῦλα μου.
Παίζω κεῖ ποῦ βλέπω
σκοτώνω κεῖ ποῦ δὲ βλέπω.
Δὲ παίρνω τὸ σκοτωμένο,
μόνο παίρνω τὸ ζωντανό.
Τό 'ψησα καὶ τό 'φαγα...
μὲ κουῖπα,
ποῦ μήτε στὴ γῇ ἤγγιζε, μήτε στὸ οὐρανό¹⁸.

Εἶναι πρόδηλον ὅτι καὶ τὸ αἰνίγμα τοῦτο ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον μέρος παραμυθίου, ὁμοίου πρὸς τὸ κυθηραϊκὸν καὶ πρὸς τὴν παραλλαγὴν τούτου, τὴν ὑπ' ἐμοῦ δημοσιευθεῖσαν ἐν ΝΑ., 1870, σ. 35-39 (ἢς γαλλ. μετάφρασις παρὰ Legrand, Contes popul. gr., σ. 39).

Ἐτέρα δὲ παραλλαγή τοῦ αἰνίγματος ἐξ Ἀρεσπόλεως τῆς Μάνης, ἐν συλλογῇ αἰνιγμάτων τοῦ κ. Ρουσιᾶ, ἣν ἡ δημοσιεύσωμεν εἰς προσεχὲς τεῦχος τῆς Λαογραφίας ἔχει ὡς ἐξῆς:

Ἐπῆρα τὸ ντουφέκι μου κ' ἐπῆγα στὸ κυνήγι.
Κ' ἐβάρεσα κεῖ ποῦ εἶδα
κ' ἐσκότωσα κεῖ ποῦ δὲν εἶδα,
κ' ἔφαγα ψημένο κι ἄψητο,
ψημένο μὲ τὰ λόγια
κ' ἔπια τὸ ἀποκάτω
κι ἄφησα τὸ ἀποπάνω.

Ὁ συναφὴς μῦθος εἶναι ὅτι κυνηγὸς πυροβολήσας πτηνόν, τούτου μὲν ἡστόχησεν, ἐφόνευσεν δὲ ἀγελάδα, ἣν δὲν ἔβλεπε. Εἶτα διαμελίσας αὐτὴν καὶ λαβὼν τεμάχιον κρέατος εἰσῆλθεν εἰς ἐξωκκλήσιον, ἐν ᾧ ἦναψε πυράν, καύσας ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, καὶ ἔψησεν ἀτελῶς τὸ κρέας καὶ τὸ ἔφαγεν. Μεθ' ὃ διψήσας ἐρρόφησε διὰ καλαμίου τὸ ἐντὸς κανδήλας ὕδωρ, ὑποληφθέντος τοῦ ἐλαίου. Ὁ σκοπὸς τοῦ αἰνίγματος, ὁ ἀγὼν δηλ. μνηστείας τῆς βασιλοπούλας, φαίνεται λησμονηθεὶς ἐν τῇ παραλλαγῇ ταύτῃ, ἐν ᾧ πᾶσαι σχεδὸν αἱ περιπέ-

18. Τὸ αἰνίγμα εἶναι ἀτελές· λείπει ὁ ὑπαινιγμὸς εἰς τοὺς ἐκ τοῦ πτώματος τῆς σκύλας δηλητηριασθέντας κόρακας (ὅπως καὶ ἐν τῇ κυθηραϊκῇ παραλλαγῇ)· μετὰ δὲ τὸν 7 στίχον παραλείπεται ἐπίσης ἡ αἰνιγματώδης ὑποδήλωσις τῆς ὕλης, δι' ἣς ὥπτησε τὸν λαγιδέα, καὶ τοῦ νεροῦ, τὸ ὁποῖον ἔπιεν ἐκ τῆς κανδήλας τοῦ ἐξωκκλησίου. Ἀλλὰ καὶ ἡ κυθηραϊκὴ παραλλαγή, ἐνᾧ ἔχει πρόσθετα αἰνιγματώδη ἐπεισόδια, ἀποσιωπᾷ ἄλλα, περιεχόμενα ἐν τῇ πελοποννησιακῇ, τῇ κρητικῇ καὶ πολλαῖς τῶν εὐρωπαϊκῶν παραλλαγῶν.

ταιαι τῆς ἥρωος, εἰς ἃς ἀναφέρεται τὸ αἰνίγμα, μνημονεύονται καὶ ἐν τούτῳ ὥς εἰς τὰς ἄλλας παραλλαγὰς.

Τὰ παραμύθια ταῦτα ὑπάγονται εἰς κλάδον τοῦ τύπου, ὃν τύπον τῆς Τουρανδότης ἐκάλεσεν ὁ Hahn¹⁹, τοῦ τύπου δηλ. ἐκείνου καθ' ὃν βασιλοπούλα ὥς ὄρον τοῦ γάμου τῆς θέτει τὴν λύσιν ὑπὸ τῶν μνηστήρων τῶν ὑπ' αὐτῆς προτεινομένων αἰνιγμάτων²⁰. Εἰς δὲ τὰ παραμύθια τοῦ κλάδου ὁ ἥρωος προτείνει αἰνίγματα, τὰ ὅποια ἂν δὲν λύσῃ ἡ βασιλοπούλα ὑποχρεοῦται νὰ τὸν νυμφευθῇ²¹.

Πολλὰ παραμύθια τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὸν κλάδον τοῦτον. Ὁ μνηστήρ, συνήθως ταπεινοῦ γένους, προβάλλει εἰς τὴν βασιλοπούλαν αἰνίγματα, ἀναφερόμενα εἰς περιπετείας τοῦ ἰδίου²². Ἄλλ' ἐν τισι τῶν παραμυθίων ἄλλων εὐρωπαϊκῶν λαῶν, τὸ μὲν αἰνίγμα εἶναι τὸ αὐτὸ περίπου, ὁ δὲ μῦθος διάφορος.

Παράλληλα συνήγαγον ὁ R. K ö h l e r (Kleine Schriften, τ. I, σ. 218-219. 321-322. 372) καὶ ὁ ἐκδότης αὐτοῦ J. Bolte, γερμανικά (Grimm, Kinder-u. Hausmärchen, ἀρ. 27), τυρολικόν, ἰταλικόν, γαλλικόν καὶ ἄλλα τινά. Εἰς ταῦτα προσθετέα τὰ ἐξῆς:

Ἰταλικά. C o m p a r e t t i, Novelline popol. italiane, ἀρ. 26. P i t r è, Nouvelle popol. toscane, 1885, ἀρ. 16. T o u r a n d o t e, Indovinelli, dubbi, sciogli-lingua, Palermo 1897, σ. 310-311, ἀρ. 947. Archivio per lo studio delle trad. popolari, 1882, τ. I, σ. 57 κέ, 63. 64. 1899, τ. 18, σ. 367-368²³. 1900, τ. 19, σ. 493-496²⁴.

19. H a h n, τ. I, σ. 54. Περὶ τοῦ παραμυθίου τῆς Τουρανδότης βλ. C h a u v i n, Bibliographie arabe, τ. V, σ. 192. 193.

20. Βλ. R o h d e, Der griech. Roman, σ. 420.

21. Ἐν τῷ παραμυθίῳ τῆς Τουρανδότης ἐμπεριέχεται καὶ ὁ κλάδος οὗτος, διότι ὁ ἥρωος μετὰ τὴν λύσιν τῶν ὑπὸ τῆς βασιλοπούλας προταθέντων αἰνιγμάτων, βλέπων αὐτὴν τεθλιμμένην διὰ τὴν ἥτταν, τῇ προτείνει τότε μόνον νὰ τὸν νυμφευθῇ, ἂν δὲν λύσῃ αἰνίγμα, ὅπερ αὐτὸς θὰ τῇ προτείνῃ· καὶ τὸ αἰνίγμα ἀναφέρεται εἰς τὸν ἴδιον αὐτοῦ βίον.

22. Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν αἰνιγμάτων εἶναι παλαιότατον· παράδειγμα τὸ τοῦ Σαμψών (Κριταὶ ιδ' 8 κέ).

23. Τὸ αἰνίγμα ἐν τούτῳ ἔχει ὥς ἐξῆς: Schizza mazza Paola, Paola mazza du, du mazza sè-te, e un morto portava sète vivi, ἦτοι: Ἡ πίττα σκότωσε τὴν Πάολα (τὴν ὄνον τοῦ λέγοντος), ἡ Πάολα σκότωσε δύο (κόρακας), οἱ δύο σκότωσαν ἑπτὰ (ἄλλους κόρακας), καὶ ἓνας πεθαμένος βάσταξε ἑπτὰ ζωντανούς (ἑπτὰ στρουθία διαπεραιωθέντα εἰς ποταμὸν ἐπὶ τοῦ πτώματος τῆς ὄνου).

24. Τὸ παραμύθιον εἶναι τῆς Μαντούης, ἐξηγεῖ δὲ διατί ἡ μήτηρ τοῦ ἥρωος ἐνέβαλε δηλητήριον εἰς τὴν πίτταν, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔδωκε διὰ νὰ φάγῃ καθ' ὁδόν. Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς, ὁ πατήρ τῆς βασιλοπούλας, ἀνεσκολόπιζεν ὄσους ἀπετύγχανον, ἡ μήτηρ προετίμησε νὰ δηλητηριάσῃ τὸν υἱὸν τῆς διὰ νὰ μὴ ὑποστῇ τὴν σκληρὰν βάσανον τοῦ ἀνασκολοπισμοῦ. Τὸ δ' αἰνίγμα ἔχει ὥς ἐξῆς: Chisoel massò Perla, /Perla massò tre, / tre massò quattro; / Tirai a chi vidi / e uccisi chi non vidi, / mangiai carne creata e non nata, / cotta con parole; / è buon l' albero ma è miglior la radice. Ἦτοι: Ἡ πίττα σκότωσε τὴ Μαργαρίτα (τὴν σκύλα)· ἡ Μαργαρίτα σκότωσε τρεῖς (πουλάκια ποῦ πῆγαν νὰ φάνε τὰ ψίχουλα τῆς πίττας ἀπὸ τὸ στόμα τῆς σκύλας)· οἱ τρεῖς σκότωσαν τέσσαρες (ἄλλα τέσσαρα πουλιά)· ἐτράβηξα σ' ὅ,τι ἔβλεπα καὶ βάρεσα ὅ,τι δὲν ἔβλεπα (ἐνόμιζε πῶς ἔβλεπε λαγὸ καὶ ἐσκότωσε μιὰ λαγουδίνα γγαστρομένη)· ἔφαγα κρέας πλα-

Γαλλικά. *Revue des trad. popul.*, 1903, σ. 366· 1905, σ. 4-5. Πρβλ. 1906, σ. 247-248.

Ρωσικόν. *Ralston*, *Contes populaires de la Russie*, Par. 1874, σ. 219 κέ (Τὸ βασιλόπουλο νυμφεύεται τὴν βασιλοπούλαν, προτεῖναν αἰνίγμα ἀναφερόμενον εἰς περιπέτειαν αὐτοῦ καθ' ὁδόν).

Ἡ ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς παραλλαγαῖς αἰνιγματώδης παράστασις τῆς μετεώρου κανδήλας τῆς ἐκκλησίας ἢ τῆς κρεμαστῆς σανίδος, ὡς μήτε εἰς τὸν οὐρανὸν μήτε ἐπὶ γῆς εὕρισκομένης, ἐμφαίνει τὴν αὐτὴν ἀντίληψιν, ἣν καὶ ὁ ἀρχαῖος μῦθος περὶ ἀποκρύψεως τοῦ Διὸς ἀπὸ τοῦ Κρόνου δι' ἐξαρτήσεως αὐτοῦ ἀπὸ δένδρου²⁵. Τὴν παράστασιν δὲ ταύτην μόνην περιέχει καὶ κορινθιακόν τι αἰνίγμα, τοῦ ὁποίου τᾶλλα μέρη δύνανται νὰ ὑπαχθῶσι μᾶλλον εἰς τὸν τύπον τῶν παραμυθίων τοῦ Σολομῶντος καὶ τῆς Μαρκόλφας²⁶.

Ἡ δ' ἐν τῇ κυθηραϊκῇ παραλλαγῇ πρόσθετος αἰνιγματώδης ἐρώτησις καὶ ἀπόκρισις φέρεται ὡς παροιμία δῆθεν ἐν Βερέττα, Συλλ. παροιμιῶν, Λαμία 1860, σ. 90, ἀρ. 9. 10 (=Βενιζέλου, Παροιμ. δημῳδοίς, Ἑρμούπολ. 1867, σ. 341, ἀρ. 71), μετ' ἀσημάντων παραλλαγῶν²⁷.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

σμένο καὶ ἀγέννητο (τὰ λαγουδάκια ποῦ ἔβγαλε ἀπὸ τὴν κοιλιά τῆς λαγουδίνας)· ψημένο μὲ λόγια (εἰς φωτιά ποῦ ἀναψε μὲ βιβλία). Εἶναι καλὸ τὸ δέντρο, μὰ εἶναι καλύτερη ἡ ρίζα (εἰς τὴ ρίζα τοῦ δέντρου ποῦ ἀνέβη νὰ κοιμηθῇ ἦρθαν κλέφτες νὰ μοιράσουν χρήματα, τοὺς ἐτουφέκισε, καὶ ἀφοῦ ἐκεῖνοι ἔφυγαν τρομασμένοι κατέβη καὶ πῆρε τὰ χρήματα).

25. *Hygin*, *Fab.* 139, σ. 17 *M. Schmidt*: «*Amalthea pueri nutrix eum in cunis in arbore suspendit, ut neque coelo neque terra neque mari inveniretur*».

26. Τὸ αἰνίγμα τοῦτο ἐκ τοῦ χωρίου Στόμι τῆς Κορινθίας ἔχει ὧδε: Ἐρχόμουν δρόμο καὶ ξέδρομο, καὶ ποδεμένος καὶ ξυπόλυτος, ἐκοιμήθηκα οὔτε στῇ γῇ, οὔτε στὸν οὐρανόν. Ἦρχετο δηλ. περιπατῶντας μὲ τὸ ἓνα πόδι στὸ δρόμο καὶ τὸ ἄλλο δξω ἀπὸ τὸ δρόμο, μὲ τὸ ἓνα πόδι ποδεμένο καὶ τὸ ἄλλο ξυπόλυτο (=μονοσάνδαλος), ἀνέβη ἀπάνω σὲ δέντρο, ἐκρεμάσθη μὲ σκοινὶ καὶ ἐκοιμήθη. Περί τῆς εἰκόνος τοῦ ὑποδεδεμένου καὶ ἀνυποδότη βλ. *R. Köhler*, *Kl. Schriften*. τ. III, σ. 514.

27. Παρὰ Βερέττα: Χωρὶς μπουλμπερη καὶ μπ. πῶς ἐγίνη τέτοια φάλλα; Χωρὶς χῶμα κλπ. Μπουλμπερη ἢ κυθηραῖστὶ σμπόρμπερη ἢ πυρίτις (ἱτ. polvere). Φάλλα=τρῦπα, κυρίως ἀνοιγμα, ὁπῇ εἰς πλοῖον δι' ἧς εἰσρέει ὕδωρ (ἱτ. falla).